

Geen nieuws, goed nieuws... of toch niet?

Uit Zoeklicht 30, 10de jaargang, 2001, pp. 8-12

De snelheid van de hedendaagse media zorgt ervoor dat zodra een ramp plaatsgrijpt of een conflict uitbreekt, de hele wereld hiervan op de hoogte is. Dadelijk wordt er wereldwijd hulp geboden aan de getroffen bevolking: hulpploegen, medicijnen, voedsel, kleding... worden aangevoerd in het getroffen gebied. Zodra er echter ander nieuws te melden valt, draaien de camera's en de reporters zich weg uit de getroffen streek. Vaak leidt dit tot de verkeerde indruk dat de problemen van de baan zijn. Niets is minder waar. Een lange periode van heropbouw dient zich aan. Veel energie wordt besteed aan de heropbouw van gebouwen, infrastructuur, industrie... en gelukkig de laatste jaren ook meer en meer aan de bevolking die deze traumatische gebeurtenis moet verwerken.

Een grote nood waarmee de getroffen bevolking te kampen heeft, is het verkrijgen van nieuws over gezinsleden, familie, verwanten, vrienden, kennissen... Na een ramp en na het herstellen van de nodige communicatiemiddelen, wordt het contact vaak spontaan hersteld. Bovendien is de overheid meestal bij machte om haar verantwoordelijkheid op te nemen. Ze kan de nodige informatie over vermisten of overledenen bezorgen en de nodige formaliteiten in orde brengen (b.v. overlijdensaktes).

In conflictsituaties - die vaak jaren kunnen aanslepen - is dit alles niet zo evident: conflicten, in het bijzonder burgeroorlogen, ondermijnen de bevoegdheid van de overheid. Afhankelijk van de uitkomst van de vijandelijkheden, blijft zij aan de macht, wordt ze omvergeworpen of moet ze plaats ruimen voor een nieuwe machthebber. In al deze situaties moet de 'nieuwe' overheid haar autoriteit consolideren en de nodige schikkingen treffen voor de heropbouw van alle elementen van de samenleving. Informatie over het lot van individuen wordt dan niet als een prioriteit beschouwd. We zien dan ook dat de getroffenen nog vele jaren later op zoek zijn naar informatie over het lot van geliefden. Hoewel de Dayton-akkoorden in december 1995 vrede hebben gebracht in Bosnië-Herzegovina, is het lot van 20.000 personen nog steeds niet opgehelderd.

Een ander fenomeen is migratie. Mensen zijn steeds op zoek om hun levenssituatie te verbeteren en vaak hopen ze op een betere toekomst in den vreemde. De laatste 2 jaar worden we in Europa geconfronteerd met het schrijnende probleem van gescheiden families, afkomstig voornamelijk uit Oost-Europa. Dit probleem wordt in grote mate in de hand gewerkt door mensenhandelaars. De trafikanten laten de gezinnen niet samen reizen, waardoor ze elkaar uit het oog verliezen. Eenmaal in een Westers land aangekomen, gaan ze op zoek naar hun naaste verwanten. De zoektocht is echter bijzonder moeilijk, daar er niets geweten is over de mogelijke bestemming van partner en kinderen.

Taak van het Rode Kruis

Het Rode Kruis, gevoelig voor het leed van slachtoffers van conflicten, rampen en economische omstandigheden, probeert reeds lang ook op dit domein hulp te bieden. De opdracht tot contactherstel, vindt haar wettelijke basis in de Verdragen van Genève van 1949, de Aanvullende

Protocollen van 1977 en de resoluties van de Internationale Rodekruis- en Rodehalvemaanconferenties.

De 25ste Internationale Conferentie bepaalde in 1986 dat elke nationale vereniging een 'Tracing' dienst zou oprichten en uitbouwen. De andere componenten van de Beweging, de Federatie of het ICRC, staan hen bij in hun activiteiten. Bij een (natuur)ramp, komt de nationale rodekruisvereniging als eerste in actie. Er wordt nagegaan of zij in staat is de noden te lenigen. Zo dit niet het geval is, wordt de Federatie te hulp gevraagd. In een conflictsituatie zal het ICRC zijn opdracht tot bescherming van de burgerbevolking, gewonden en krijgsgevangenen opnemen. Hierbij hoort ook de verplichting tot het herstellen van het contact tussen de gezinsleden en de informatieverstrekking over het lot van verwanten.

Contactherstel

In het geval van een ramp, nadat de dringende noden gelenigd zijn, worden de eerste initiatieven tot contactherstel genomen. De getroffen bevolking krijgt de mogelijkheid om nieuws na te laten aan familieleden die zich buiten het getroffen gebied bevinden.

Zo kunnen zij in een rampsituatie een standaard voorgedrukt rodekruiskaartje 'in goede gezondheid' naar verwanten versturen. Bij recente rampen stellen we vast dat, dankzij de ontwikkeling van de technologie, aan slachtoffers ook de mogelijkheid wordt geboden om telefonisch contact op te nemen met de buitenwereld

In een conflictsituatie ligt dit moeilijker gezien de politieke en militaire implicaties. Zodra de strijdende partijen hun instemming hebben gegeven en met de nodige veiligheids garanties voor de rodekruismedewerkers, wordt in een eerste periode de mogelijkheid geboden om een rodekruisbericht naar zones buiten het conflict, te versturen. In deze fase is het onmogelijk voor de ICRC-delegatie om rodekruisberichten in de conflictzone te gaan verspreiden. In het jargon noemt men deze berichten 'first go'. Voor vele verwanten is het bijzonder lastig om te wachten tot het groene licht is gegeven. Ze zijn ongedurig om zelf rodekruisberichten - soms beperkt tot de simpele vraag 'anxious for news' - te versturen naar de conflictzone.

Vaak gaat met een oorlog ook het probleem van vluchtelingen en verplaatste personen gepaard. Zij willen hun verwanten zo snel mogelijk informeren over hun verblijfplaats. In vele gevallen volstaat een eerste bericht om het contact te herstellen. Daarna wordt meestal het contact via de normale communicatiemiddelen in stand gehouden.

De tracingdiensten van de nationale verenigingen ontvangen via het ICRC 'updates' over de mogelijkheden tot contactherstel in landen in conflict, die betrokken zijn bij een conflict of waar veel vluchtelingen en/of verplaatste personen hun toevlucht zoeken.

Rodekruisberichten

Vooraf in conflictsituaties, wanneer de normale communicatiemiddelen niet meer beschikbaar zijn, maakt de rodekruisbeweging veel gebruik van rodekruisberichten (Red Cross Message - RCM). Dit zijn standaardformulieren, die zowel de nationale verenigingen als het Central Tracing Agency (CTA) steeds in voorraad hebben.

Het RCM is een 'open brief' bestaande uit 2 luiken. Het eerste luik is de boodschap die verstuurd wordt. Op de voorpagina van elk luik staan de vaste rubrieken, namelijk de identiteit van de afzender en de identiteit van de bestemming. Op de ommezijde van elk luik is er ruimte voor een persoonlijk of familiebericht. Om te waken over de neutraliteit van het Rode Kruis en om ervoor te zorgen dat in een conflictsituatie de werking van het Rode Kruis niet in het gedrang

komt, wordt elk bericht onderworpen aan censuur. Dit wordt op het bericht vermeld. De afzender mag aan het bericht 1 foto hechten. Via rodekruisberichten kan er geen geld of pakjes (ook geen medicatie) worden meegegeven. Het is belangrijk steeds de doelstelling van dergelijk bericht voor ogen te houden, namelijk het contactherstel tussen verwanten.

Voor krijgsgevangenen en gedetineerden in een conflictsituatie, zijn de berichten vaak de enige vorm van communicatie met de buitenwereld. Afgevaardigden van het ICRC bieden ook telkens tijdens gevangenenbezoeken, de mogelijkheid aan om te corresponderen met familie.

Een bericht dat niet kan worden bezorgd aan de bestemming, wordt teruggestuurd aan de verzender (BTS - Back to Sender). Aldus is deze ervan op de hoogte dat zijn familielid niet langer op het gekende adres verblijft. Voor verdere acties om de verblijfplaats te achterhalen moet worden onderzocht of 'actieve' opsporing mogelijk is.

Voor Rode Kruis-Vlaanderen kunnen we terecht trots stellen dat slechts 0,5 % van de RCM's teruggestuurd worden. Indien we het juiste adres van de bestemming van een RCM in Vlaanderen niet kunnen achterhalen, starten we een opsporing. In 2000 behandelde Rode Kruis-Vlaanderen 544 RCM's, waarvan drie vierde afkomstig was uit de regio van de Grote Meren in Afrika.

Opsporingen

Na een ramp moet er worden gewacht tot de getroffen nationale vereniging - al dan niet in samenwerking met de Federatie - bij machte is om opsporingsverzoeken te behandelen. Voor vele familieleden zonder nieuws, is het heel moeilijk deze wachttijd te respecteren. Anderzijds is het niet aangewezen om een getroffen nationale vereniging met deze opdracht te belasten als die er niet klaar voor is. Net zoals in conflictsituaties zullen kwetsbare groepen worden aangewezen. Volgende personen zullen bij voorrang worden geholpen bij het contactherstel: alleenstaande minderjarigen, gehandicapten en ouderen. Hulp van buitenaf lijkt hier niet altijd aangewezen omdat men moet rekening houden met de eigenheid van het getroffen gebied. De nationale vereniging is daarvoor het best geschikt.

In een conflictsituatie neemt het ICRC de leiding over de activiteiten. Ook de tracingactiviteiten vallen hieronder. Er moet worden gewacht tot de ICRC-medewerkers bij machte zijn om de 'actieve' opsporingsactiviteiten, aan te vatten. In tegenstelling tot een ramp, wordt er niet altijd samengewerkt met de nationale vereniging van het bij het conflict betrokken land. Dit vanuit het standpunt van neutraliteit. Enerzijds behoort het niet aan het Rode Kruis om na te gaan of de aanvrager of gezochte van de opsporing tot een bepaalde partij behoren: het Rode Kruis biedt hulp zonder onderscheid. Anderzijds wil het ICRC de nationale vereniging niet in een moeilijke rol dwingen door partij te kiezen.

Binnen de Rodekruisbeweging bestaan er afspraken over wie het opsporingsdossier opvolgt. Dit is nodig om te vermijden dat dubbel werk wordt verricht. Dit kan bijvoorbeeld wanneer een aanvrager in België een familielid zoekt in Canada en zijn verzoek zowel richt tot het Internationale Rode Kruis in Genève, het Canadese Rode Kruis, als tot Rode Kruis-Vlaanderen. Daarom volgt de nationale vereniging van het land van verblijf van de aanvrager - met uitzondering van conflictzones - het opsporingsdossier op. Aanvragen rechtstreeks gericht aan andere nationale verenigingen, worden steeds overgemaakt aan het bevoegde lid van de Rodekruisbeweging.

Niet zomaar alle aanvragen worden aanvaard. Vanuit het mandaat worden opsporingen die in verband staan met een conflict of een ramp steeds in overweging genomen. Vervolgens wordt onderzocht of er een duurzame band bestaat tussen de aanvrager en de gezochte. Gezien de

ontwikkelingen in de huidige samenleving, wordt de familiale band niet langer als eng criterium gehanteerd. Ook de 'aard' van de opsporing wordt onderzocht. Zo houdt het Rode Kruis zich niet bezig met opsporingen van politionele aard (bijv. onrustwekkende verdwijningen).

Afhankelijk van de middelen en de capaciteit van de nationale rodekruisvereniging zijn bepaalde opsporingen al dan niet mogelijk. Rode Kruis-Vlaanderen, Tracing, neemt soms ook opsporingen van 'sociale aard' in overweging. Zo aanvaardden wij een aanvraag van het Poolse Rode Kruis om de exacte begraafplaats in België op te zoeken van de broer van de aanvrager. Bij elk geval wordt onderzocht of er een humanitaire nood is en of het Rode Kruis de meest gepaste instantie is om dit verzoek te behandelen. Rode Kruis-Vlaanderen heeft toegang tot het rijksregister, heeft contacten met de Dienst Vreemdelingenzaken... Dit laat toe om met een minimum aan identiteitsgegevens vrij makkelijk personen te lokaliseren.

De middelen waarover een nationale vereniging beschikt, bepalen ook in grote mate de werking van haar tracingdienst. Voldoende middelen en personeel maken het mogelijk om dossiers die niet rechtstreeks binnen het mandaat vallen, maar een humanitair karakter hebben, toch te behandelen en dankzij het internationale rodekruisnetwerk tot een goed einde te brengen.

Het Rode Kruis verzekert de 'vertrouwelijke behandeling' van opsporingen. Dit principe past geheel in de wetgeving tot bescherming van de privé-sfeer. Zodra de opgespoorde persoon gelokaliseerd is, zal zijn uitdrukkelijke toestemming tot het overmaken van zijn adres worden gevraagd. Steeds krijgt hij het adres van de aanvrager. Deze laatste is van bij de aanvang op de hoogte van de procedure. Pas na het verkrijgen van zijn instemming, wordt het adres van de gezochte overgemaakt aan de aanvrager. Indien de gezochte weigert of niet antwoordt, wordt dit ook zo medegedeeld aan de aanvrager. Bovendien bieden we aan de aanvrager de mogelijkheid om - zo dit wenselijk is - via onze dienst een korte boodschap over te maken aan de gezochte. Dit lijkt misschien overbodig maar is soms heel belangrijk. In het geval van een familiale twist, waarbij één van de familieleden opnieuw contact zoekt, kan een kort berichtje veel zeggen over de motivatie voor dit contactherstel. Er zijn ook voorbeelden van familieleden die tijdens de Tweede Wereldoorlog van elkaar gescheiden werden en met het vallen van het ijzeren gordijn, terug op zoek zijn naar elkaar. Vaak is er echter een hele generatie tussen uitgevallen, waardoor mensen zich vragen stellen over de bedoeling van de vraag om contactherstel: het opnieuw smeden van de familiale band of eerder financiële overwegingen?

Deze laatste voorbeelden maken duidelijk dat tracingdiensten regelmatig dansen op een slappe koord: tijdens, en vaak op het einde van een opsporing, komen feiten aan het licht die de behandeling van een dossier niet makkelijk maken.

Dit laatste verduidelijkt waarom de dienst Tracing niet helpt bij politionele opsporingen of opsporingen die tot doel hebben een gerechtelijke maatregel te laten uitvoeren, zoals het terugvinden van de vader om alimentatie te kunnen eisen, bemiddeling in een dossier van door één van de ouders ontvoerde kinderen...

Familiehereniging

De meest logische vraag na een contactherstel tussen gezinsleden is: "Hoe kunnen we terug samen zijn?" Deze vraag wordt des te indringender gesteld in een conflictsituatie waarbij de gezinsleden zich niet aan dezelfde kant van de frontlinie bevinden.

Bij een vraag naar gezinshereniging, meestal uitgaande van een vreemdeling verblijvend in België, wordt er onderzocht of een familiehereniging volgens de Belgische wetgeving mogelijk is. Bestaat er in hoofdte van de vreemdeling – eventueel tot Belg genaturaliseerd – het recht om zijn gezinsleden te laten overkomen en zo ja, tot welke graad? Van toepassing is de wet van 15/12/1980 betreffende de Toegang, het Verblijf, de Vestiging en de Verwijdering van Vreemdelingen.

Het is bijzonder moeilijk een vreemdeling uit te leggen dat zijn situatie nog geen recht geeft op gezinshereniging, bijvoorbeeld voor een ontvankelijk verklaarde asielzoeker wiens vrouw en kleine kinderen verblijven in een vluchtelingenkamp.

Het begrip 'familieid' stelt een ander probleem. Dit begrip is immers sterk cultureel bepaald. Volgens de Belgische Wet gaat het om de wettelijke partner en de eigen minderjarige kinderen. Veel culturen hebben een ruimere interpretatie van dit begrip: kinderen 'sous tutelle', kinderen van broer/zus opgenomen in het eigen gezin of jongere broer/zus waar men zich verantwoordelijk voor voelt. Internationale resoluties van Rodekruis- en Rodehalvemaanconferenties roepen de participerende overheden op om het begrip 'gezin' in de culturele context van het land van herkomst te zien. Het komt bijvoorbeeld voor dat een minderjarige zus, die steeds deel heeft uitgemaakt van het gezin van een in België erkende vluchteling, vraagt om naar België te komen in het kader van familiehereniging, terwijl haar beide ouders nog leven in het land van herkomst. Een ander voorbeeld is de aanvraag van een vader om zijn kind, geboren uit een buitenechtelijke relatie, naar België te laten overkomen en te scheiden van de moeder in het land van herkomst. Veel problemen stellen zich ook met een partner van een tot verblijf in België toegelaten vreemdeling, die gewoonrechtelijk is gehuwd, maar geen 'wettelijke' huwelijksbewijzen heeft.

Naast het bepalen of een aanvraag al dan niet in aanmerking komt, rijst de vraag naar de nodige identiteitsdocumenten en naar de procedure om een Belgisch visum tot 'gezinshereniging' aan te vragen. De gezinsleden die naar België wensen over te komen, moeten hun verwantschap met de aanvrager aantonen: voorleggen van de geboorteaktes en de huwelijksakte. Voor erkende vluchtelingen is dit niet evident: zo de gezinsleden nog in het land van herkomst wonen, kunnen ze deze documenten opvragen zonder risico op vervolging? Zo ja, kunnen de documenten worden gelegaliseerd? Zo de familie in een derde land woont, welke documenten hebben ze mee? Wat met de legalisering? Wat zo er geen documenten voorhanden zijn? De aanvraag moet via een Belgische Diplomatieke Post worden ingeleid. Wat indien die er niet is? Wat indien die niet toegankelijk is wegens een te grote afstand tussen de verblijfplaats van de betrokkene en de Post? ...

Gelukkig, mits het omstandig motiveren, is de Belgische overheid bereid om de aanvragen uitgaande van VN-vluchtelingen met een zekere soepelheid te behandelen.

De laatste fase, na het verkrijgen van het visum, is het concreet organiseren van de overkomst. Hierbij kunnen 2 belangrijke hinderpalen zich voordoen: het financiële aspect en het niet-beschikken over een reisdocument.

De medewerker van de dienst Tracing speelt een bemiddelende rol, verstrekt uitleg aan de aanvrager in België, zoekt naar oplossingen om op afdoende wijze de familieband aan te tonen, zoekt mee met de aanvrager naar de nodige financiële middelen en tracht de gezinsleden te helpen bij het verkrijgen van een reisdocument. In allerlaatste instantie kan een ICRC-reistitel een oplossing bieden. Zo kwamen in januari 2000 drie kinderen uit de Kivu-streek aan in België om zich hier bij hun moeder, die een erkende vluchteling is, te voegen. Dankzij de medewerking van het ICRC was het mogelijk dat de kinderen deze regio mochten verlaten. Ze reisden met een ICRC-reistitel.

Het meest dankbare aan dit werk, bij de opvolging van een dossier – wat gemiddeld een klein jaar duurt-, is dan ook de aankomst van de gezinsleden op de luchthaven.

Maar er wordt niet alleen geholpen om familieleden naar België te laten overkomen, ook het uitreizen uit België naar een ander land om daar met het gezin herenigd te worden, behoort tot de werking van Tracing. Bovendien tracht Tracing, in samenspraak met andere nationale rodekruisverenigingen, om gescheiden familieleden binnen het Schengengebied, in het kader van de Dublinconventie, zo spoedig mogelijk samen te brengen.

Tracingwerk is omgaan met geluk en verdriet. Lachen om het terugvinden van een dierbare, huilen bij het zien van je kind dat je dood waande, lachen om eindelijk een luisterend oor te vinden voor je pijn van in het ongewisse te zijn over het lot van je vrouw, verdrietig zijn bij het vernemen van het overlijden van je moeder... Tracingwerk is emotionaliteit in een administratief zakelijk bezig zijn met dossiers.

Nadia Terweduwe
hoofd Tracing - Rode Kruis-Vlaanderen